

مطالعات پشیمان

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی

رشته: تاریخ

گرایش: تاریخ ایران اسلامی

مقطع: کارشناسی ارشد

کتابخانه

مطالعات پشتیبان

رشته: تاریخ ایران اسلامی

مجری طرح:

دکتر جواد عباسی

همکاران طرح:

دکتر سید جلال رجایی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: کلیات	
۲	۱-۱- تاریخچه.....
۲	۱-۱-۱- تاریخچه رشته در دنیا.....
۲	۱-۱-۲- تاریخچه رشته در ایران.....
۲	۱-۱-۳- تاریخچه رشته در دانشگاه.....
۲	۲-۱- روش پژوهش.....
۲	۳-۱- جامعه.....
۳	۴-۱- نمونه.....
۳	۵-۱- ابزار.....
۳	۶-۱- روش تحلیل.....

فصل دوم: تحلیل اسناد فرادست

۴	۱-۲- اسناد فرادست.....
۵	۱-۱-۲- سند چشم‌انداز ۲۰ ساله.....
۵	۱-۲- نقشه جامع علمی کشور.....
۶	۱-۳- سند تحول راهبردی علم و فناوری کشور.....
۶	۱-۴- سند راهبردی دانشگاه.....

فصل سوم: بررسی تجربیات دانشگاه‌های برتر دنیا

۹	۱-۳- رتبه دانشگاه‌ها در جهان بر اساس نظام رتبه‌بندی.....
۹	۲-۳- معرفی دانشگاه.....

- ۳-۳- دلایل انتخاب دانشگاه ۱۰
- ۳-۴- ساختار برنامه درسی ۱۰
- دانشگاه ایالتی اوهایو ۱۳
- دانشگاه بریستول ۱۳
- دانشگاه دهلی ۱۳
- دانشگاه والنسیا ۱۶
- دانشگاه استانبول ۱۶
- دانشگاه مالایا ۱۶
- دانشگاه اندونزی ۱۶
- ۳-۴-۲- اهداف کلان برنامه درسی ۱۷
- ۳-۵-۳- ویژگی‌های برنامه درسی (سرفصل دروس، منابع پیشنهادی، روش تدریس، روش ارزیابی) ۱۸
- ۳-۶- ماتریس نقاط اشتراک و افتراق ۱۸

فصل چهارم: بررسی تجربیات دانشگاه‌های برتر ایران

- ۴-۱- معرفی دانشگاه ۲۱
- ۴-۲- دلایل انتخاب دانشگاه ۲۱
- ۴-۳- ساختار برنامه درسی ۲۱
- ۴-۳-۱- تغییرات ایجادشده در برنامه درسی موجود در دانشگاه شهید بهشتی ۲۱

فصل پنجم: پایش دانش‌آموختگان

- ۵-۱- چارچوب سؤالات ۲۴
- ۵-۲- نظرات و پیشنهادات در زمینه عناوین ۲۶

فصل ششم: پایش دیدگاه متخصصان

۶-۱- چارچوب سؤالات..... ۲۸

۶-۲- نظرات و پیشنهادات در زمینه عناوین دروس ۲۹

فصل هفتم: پایش کارفرمایان

۱-۷- چارچوب سؤالات ۳۲

فصل هشتم: باهم نگری و نتیجه گیری

۸-۱- تشریح رابطه بین مطالعات انجام شده با برنامه درسی موردبازنگری ۳۶

۸-۲- مقایسه برنامه درسی موجود با برنامه درسی پیشنهادی ۳۷

۸-۳- پیشنهاد عمده ترین تغییرات در برنامه درسی بر مبنای مطالعات انجام شده ۳۹

فصل اول

کلیات

۱-۱- تاریخچه

۱-۱-۱- تاریخچه رشته در دنیا:

این رشته در خارج از ایران وجود ندارد و بر اساس مقتضیات و نیازهای تخصصی و فرهنگی داخل کشور طراحی شده است. بخش‌هایی از محتوای این رشته ذیل رشته‌هایی مانند ایران‌شناسی یا شرق‌شناسی در خارج از کشور تدریس می‌شود و دانش‌آموختگان این رشته از امکان ادامه تحصیل در رشته‌های مذکور در خارج از کشور را دارند.

۱-۱-۲- تاریخچه رشته در ایران:

دوره کارشناسی ارشد «تاریخ ایران دوره اسلامی» از سال ۱۳۶۶ در کشور تأسیس گردیده و پیرو مصوبه مورخ ۱۳۷۱/۹/۱۵ شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (گروه علوم انسانی / کمیته برنامه‌ریزی تاریخ) موردبازنگری قرار گرفته و از آن پس تاکنون بر همان مبنا مورداجرا قرار گرفته است. این رشته ابتدا در دانشگاه تهران و سپس دانشگاه‌های مشهد، اصفهان، تبریز ایجاد شد و امروزه در اکثر دانشگاه‌های ایران که دارای گروه تاریخ می‌باشند، وجود دارد.

۱-۱-۳- تاریخچه رشته در دانشگاه:

این رشته / گرایش از همان بدو ایجاد در کشور در دانشگاه فردوسی مشهد نیز ایجاد شده و از آن زمان تاکنون (سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵) هر ساله پذیرش دانشجو برای آن انجام شده است.

۱-۲- روش:

مطالعه میدانی شامل:

- ۱- نظرسنجی از دانش‌آموختگان و دانشجویان مرحله پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد گرایش تاریخ ایران اسلامی
- ۲- نظرسنجی از استادان رشته
- ۳- نظرخواهی از مدیران و کارشناسان آموزش و پرورش، میراث فرهنگی، اداره اسناد آستان قدس رضوی به‌عنوان جذب‌کنندگان (کارفرمایان) عمده دانش‌آموختگان رشته تاریخ
- ۴- ارائه گزارش به کنگره تاریخ‌دانان ایران و کسب نظرات حاضران (۱ و ۲ آذرماه ۱۳۹۶، دانشگاه فردوسی

مشهد)

بررسی پیشینه نقدها و اصلاحات انجام شده در زمینه برنامه درسی تاریخ به‌طور عموم و کارشناسی تاریخ ایران اسلامی به‌طور خاص (تجربه دانشگاه شهید بهشتی)

۱-۳- جامعه:

- ۱- استادان رشته «تاریخ ایران اسلامی» (حدود ۹۰ نفر)

فصل اول: کلیات

۲- دانش‌آموختگان و دانشجویان مرحله پایان‌نامه در رشته موردنظر از دانشگاه‌های مختلف (با محوریت دانشگاه فردوسی، حدود ۱۰۰ نفر)

۳- کارفرمایان بالقوه (۱۵ مورد)

۱-۴- نمونه:

۱- تعداد استادان مشارکت‌کننده: ۹ نفر (پرسشنامه نظرخواهی در چند نوبت برای بیش از ۹۰ نفر فرستاده و در گروه‌های تلگرامی تخصصی نیز قرار داده شد).

۲- پرسشنامه نظرخواهی در گستره‌ای وسیع از طریق ایمیل، تلگرام و توزیع مستقیم در اختیار دانش‌آموختگان و دانشجویان سال آخر (مرحله پایان‌نامه) قرار گرفت. در نهایت پس از چهار ماه پیگیری و انتظار در نهایت ۲۱ نفر اقدام به تکمیل فرم نظرخواهی نمودند. از این میان ۵ نفر دانشجوی دکتری، ۱۱ نفر دانش‌آموخته کارشناسی ارشد و ۵ نفر دانشجوی کارشناسی ارشد در مرحله پایان‌نامه در نظرخواهی شرکت کردند.

۳- تعداد کارفرمایان: ۱۰

۴- شرکت‌کنندگان در چهارمین کنگره تاریخ‌دانان ایران (۱ و ۲ آذرماه ۱۳۹۶، دانشگاه فردوسی مشهد)

۱-۵- ابزار:

- پرسشنامه دانش‌آموختگان شامل شش پرسش (پرسش پنجم شامل ارزیابی ۱۸ درس موجود)

- پرسشنامه استادان شامل شش پرسش (پرسش پنجم شامل ارزیابی ۱۸ درس موجود)

- پرسشنامه کارفرمایان شامل سه پرسش

۱-۶- روش تحلیل:

بررسی نظرات شرکت‌کنندگان در نظرخواهی در مورد هر درس و درس‌های پیشنهادات آنها و ترکیب آنها با تجربیات استادان گروه تاریخ دانشگاه فردوسی مشهد با در نظر داشتن مقتضیات علمی - فرهنگی کشور و امکانات اجرایی.

فصل دوم

تحلیل اسناد فرادست

فصل دوم: تحلیل اسناد فرادست

۲-۱- سند چشم‌انداز ۲۰ ساله:

نسبت بازنگری برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی با سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران

ویژگی مندرج در سند	چگونگی تحقق در برنامه درسی
برخورداری از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فن آوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی	افزایش توان علمی و پژوهشی دانش‌آموختگان از طریق به‌روز کردن درس‌ها و منابع درسی، ارتقای پیوند میان برنامه درسی و بازار کار و درک عمیق‌تر از روندها و تحولات تاریخ ایران در دوران بعد از اسلام در حوزه‌های مختلف سیاسی-اجتماعی، فرهنگی و تمدنی

۲-۲- نقشه جامع علمی کشور:

نسبت بازنگری برنامه درسی کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی با سند تحول راهبردی علم و فناوری کشور (مصوب ۱۳۸۸)

فصل در سند تحول	بند مربوط	هدف / راهبرد	چگونگی تبلور در برنامه درسی
فصل دوم: مبانی ارزشی و نظری	۲-۳- تبیین ارزش‌های بنیادین	۲-۳-۷- علم توانمندساز و ثروت آفرین (علم نافع) ۲-۳-۸- صف‌شکنی علمی بخصوص در بازمبانی و طراحی علوم انسانی در چارچوب جهان‌بینی اسلامی ۲-۳-۱۰- ارج گذاشتن به تجربیات و دستاوردهای علمی بشر و بهره‌گیری از آنها در چارچوب نظام ارزشی کشور ۲-۳-۱۱- تعامل فعال و الهام‌بخش با محیط جهانی و فرایندهای توسعه علم و فناوری در جهان	۱- طراحی درس‌ها و سرفصل‌های کاربردی همچون سندشناسی، تاریخ شفاهی و روش تحقیق مبتنی بر فناوری‌های نوین ۲- بازمبانی منابع درسی بر اساس آخرین یافته‌های علمی در مطالعات تاریخی داخلی و خارجی
فصل سوم: چشم‌انداز، بیانیه، مأموریت و اهداف بنیادین نظام علم و فناوری کشور	۲-۳- بیانیه مأموریت نظام علم و فناوری	۱- گسترش و تقویت بنیان‌های محیط آموزشی خلاق و فضیلت پرور، مشوق یادگیری مستمر و مادام‌العمر برای آحاد جامعه و نهادینه کردن تفکر هوشمندانه و نقادانه ۲- نهادینه‌سازی پژوهش محوری و نوآوری در افراد و سازمان‌ها با استفاده بهینه از فرصت‌های جهانی با هدف پاسخگویی به سؤالات، نیازها و رفع چالش‌های کشور	۱- ارتقای توانمندی‌های پژوهشگری در تاریخ از طریق ارائه درس‌ها و سرفصل‌های مبتنی بر آخرین دستاوردهای علمی و فناوری و تأکید بیشتر بر روش تحقیق و استفاده از فناوری‌های جدید در زمینه پژوهش در تاریخ ۲- پیش‌بینی فرصت‌های بیشتر برای مشارکت دانشجویان در فرایند یادگیری به‌جای تأکید بر شیوه‌های سنتی مبتنی بر متن / آزمون
فصل سوم: چشم‌انداز، بیانیه، مأموریت و اهداف بنیادین نظام علم و فناوری کشور	۳-۳- اهداف بنیادین نظام علم و فناوری کشور	۴- دستیابی و توسعه علوم و فناوری‌های نوین و نافع، متناسب با اولویت‌ها و نیازهای کشور و انتشار و به‌کارگیری آنها در نهادهای مختلف آموزشی، صنعتی و خدماتی به‌طور مستمر	توجه به دستاوردهای نوین در زمینه پژوهش در تاریخ و تأکید بر ارائه درس‌های کاربردی متناسب با رشته تاریخ (تاریخ شفاهی، پژوهش اسنادی و ...)

فصل دوم: تحلیل اسناد فرادست

۲-۳- سند تحول راهبردی علم و فناوری کشور

نسبت بازنگری برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته تاریخ / گرایش تاریخ ایران اسلامی با سند نقشه جامع علمی کشور (مصوب ۱۳۸۹)

فصل / بخش	زیر فصل	ماده	نسبت برنامه درسی با سند
فصل دوم: وضع مطلوب علم و فناوری	۲-۳. اهداف بخشی نظام علم، فناوری و نوآوری کشور	۳-۵- پرورش استعدادهاى شغلى و پديد آوردن آینده شغلى برای برآوردن نیازهای جامع	۱- طراحی درسها و سرفصلها بر مبنای ضرورت‌های کاربردی رشته تاریخ همچون تاریخ شفاهی، سندپژوهی و آموزش تاریخ
		۳-۶- پرورش استعدادهاى علمى برای ورود به دوره تخصصى	۲- ارتقای توانمندی‌های پژوهشی دانشجویان از طریق بازمینی در درسها و سرفصل‌های مرتبط با روش تحقیق و در نظر گرفتن نقش فناوری‌های نوین و دنیای مجازی در حوزه تاریخ و پژوهشگری تاریخ
فصل چهارم: راهبردها و اقدامات ملی برای توسعه علم و فناوری در کشور	۴-۱- راهبردهای کلان توسعه علم و فناوری در کشور	۷- ارتقاء سطح مطلوب تولید علم در علوم انسانی بر اساس مبانی اسلامی و نیازهای بومی	۱- کاربردی تر کردن محتوای دوره از طریق در نظر گرفتن حوزه‌های کاربردی همچون مهارت‌های مرتبط با تاریخ شفاهی، سندپژوهی، آموزش تاریخ و پیوند تاریخ و پژوهش تاریخی با دنیای مجازی
		راهبرد کلان شماره ۷: جهت‌دهی آموزش، پژوهش، فناوری و نوآوری به سمت حل مشکلات و رفع نیازهای واقعی و اقتضائات کشور...	۳- به‌روز کردن منابع محتوایی و روش‌شناختی با توجه به تحولات علمی دهه‌های اخیر
		راهبرد کلان شماره ۸: تربیت و توانمندسازی سرمایه انسانی	
		راهبرد کلان شماره ۱۰: متحول‌سازی و ارتقای کمی و کیفی علوم انسانی	

۲-۴- سند راهبردی دانشگاه:

نسبت بازنگری برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته تاریخ / گرایش تاریخ ایران اسلامی با اهداف کلان ۱۰ ساله دانشگاه فردوسی مشهد

هدف کلان	جزء هدف کلان	شاخص	چگونگی تحقق در برنامه درسی
شماره ۱	دست‌یابی به جایگاه ممتاز آموزشی به‌ویژه در تحصیلات تکمیلی	۷- کاهش درصد نسیب دانش‌آموختگان دانشگاه فردوسی مشهد پذیرفته‌شده در تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های برتر ایران به کل دانش‌آموختگان پذیرفته‌شده در هر سال	افزایش جذابیت و کاربردی شدن دروس

فصل دوم: تحلیل اسناد فرادست

<p>طراحی درس‌های جدید و نیازمند استفاده از تخصص‌های مختلف داخل گروه و احیاناً دیگر گروه‌های آموزشی</p>	<p>۱۱- افزایش نسبت تعداد دروس تدریس گروهی به دروس قابل ارائه به صورت تدریس گروهی</p>	<p>توسعه محیط یادگیری خلاق و جذاب</p>	<p>شماره ۱</p>
<p>پیش‌بینی درس‌های کاربردی و مورد نیاز در مشاغل تخصصی مرتبط با رشته تاریخ</p>	<p>۲۴- افزایش تعداد درس‌های طراحی و تدریس شده متناسب با واقعیت‌های جامعه</p>	<p>ارتقاء اثربخشی آموزش</p>	<p>شماره ۱</p>
<p>ارتقاء توانمندی علمی - پژوهشی و کاربردی دانشجویان از طریق ارائه درس‌های جدید در حوزه تاریخ ایران، تمرکز بیشتر بر مباحثی چون روش تحقیق و مقاله‌نویسی علمی، استفاده از فناوری‌های نوین، توجه به عرصه‌های کاربردی مرتبط با رشته تاریخ همچون «تاریخ شفاهی» و «سندخوانی» و مانند آن‌ها</p>	<p>۲۹- افزایش نسبت دانش‌آموختگان پذیرفته شده در مقطع بالاتر به کل دانش‌آموختگان در هر سال تحصیلی</p> <p>۳۰- افزایش نسبت دانش‌آموختگان شاغل در هر سال به کل دانش‌آموختگان همان سال</p> <p>۳۱- افزایش نسبت دانش‌آموختگان دارای مشاغل متناسب با رشته تحصیلی به کل دانش‌آموختگان پنج سال اخیر</p> <p>۳۲- کاهش نسبت مدت زمان اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاه به فاصله زمانی فارغ‌التحصیلی تا زمان حال</p>	<p>تربیت دانش‌آموختگان توانمند و متعهد همسوی با نیازهای جامعه</p>	<p>شماره ۱</p>

فصل سوم

بررسی تجربیات دانشگاه‌های

برتر دنیا

۳-۱- رتبه دانشگاه‌ها در جهان بر اساس نظام رتبه‌بندی

رتبه	نام دانشگاه	ردیف
۸۸	دانشگاه ایالتی اوهایو (ایالات متحده آمریکا)	۱
۵۰۱-۵۵۰	دانشگاه دهلی (هندوستان)	۲
۴۱	دانشگاه بریستول (بریتانیا)	۳
۶۰۰-۵۵۰	دانشگاه والنسیا (اسپانیا)	۴
۱۱۴	دانشگاه مالایا (مالزی)	۵
۱۰۰۰-۸۰۰	دانشگاه استانبول (ترکیه)	۶
۲۷۷	دانشگاه اندونزی (اندونزی)	۷

۳-۲- معرفی دانشگاه

دانشگاه ایالتی اوهایو در سال ۱۸۷۰ میلادی بنیاد گذاشته شد. این دانشگاه با حدود ۵۰ هزار دانشجو در پردیس مرکزی و ۶۵۰۰ دانشجو در پردیس‌های منطقه‌ای خود در سطح ایالت اوهایو جزو بزرگ‌ترین دانشگاه‌های ایالات متحده است.

دانشگاه دهلی به‌عنوان قدیمی‌ترین دانشگاه کشور هندوستان (تأسیس ۱۹۲۲) با بیش از ۳۰ هزار دانشجو در ردیف معتبرترین دانشگاه‌های هندوستان قرار دارد.

دانشگاه بریستول با بیش از یک قرن پیشینه جزو ۲۰ دانشگاه برتر بریتانیا در زمینه پژوهش و ۵ دانشگاه برتر این کشور در زمینه پژوهش در علوم اجتماعی (انسانی) است.

دانشگاه دولتی والنسیا با رتبه کیو اس ۶۰۰-۵۰۰، دارای بیش از ۵۰۰۰۰ دانشجو و برخوردار از رتبه بسیار بالا در زمینه برون‌داد پژوهشی و از دانشگاه‌های برتر در کشور اسپانیا است که در منطقه‌ای با پیشینه تاریخی بااهمیت قرار دارد.

دانشگاه دولتی مالایا در کوالالامپور دارای رتبه کیو اس ۱۱۴ با بیش از ۱۷۰۰۰ دانشجو و ۲۷۵۰ عضو هیئت علمی نخستین دانشگاه کشور مالزی است که از رتبه بسیار بالا در زمینه برون‌داد پژوهشی برخوردار می‌باشد.

دانشگاه دولتی استانبول با رتبه کیو اس ۱۰۰۰-۸۰۰ مشهورترین و قدیمی‌ترین دانشگاه کشور ترکیه با حدود ۹۶۰۰۰ دانشجو است و از رتبه بسیار بالا در برون‌داد پژوهشی برخوردار است.

دانشگاه اندونزی با رتبه کیو اس ۲۷۷ و پنجاه و چهارمین دانشگاه آسیا، قدیمی‌ترین و پر پذیرش‌ترین دانشگاه کشور اندونزی است که دارای رتبه یکم در میان دانشگاه‌های کشور اندونزی است و سابقه آن به اواسط قرن نوزدهم باز می‌گردد. این دانشگاه حدود ۴۱۰۰۰ دانشجو است.

۳-۳- دلایل انتخاب دانشگاه

در انتخاب دانشگاه‌های موردنظر ملاک‌های زیر مدنظر قرار گرفته است:

- برخورداری از رتبه جهانی و ملی مناسب
- به روز بودن و تنوع برنامه درسی رشته تاریخ
- تنوع قاره‌ای برای توجه به تنوع مقتضیات فرهنگی - تاریخی
- مشابهت‌های تاریخی و فرهنگی با ایران

توضیح اینکه در این دانشگاه‌ها اولاً تاریخ کشور موردنظر (تاریخ امریکا، تاریخ هندوستان و تاریخ انگلستان و اروپا، تاریخ ترکیه، تاریخ مالزی و تاریخ اندونزی) جزو گرایش‌های اصلی هستند (همانند گرایش کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی در برنامه موردبررسی) ثانیاً به سه قاره مختلف با پیشینه تاریخی متفاوت تعلق دارند و ثالثاً جزو دانشگاه‌های پیشرو در رشته تاریخ در کشورهای موردنظر هستند؛ بنابراین گرچه به جای تاریخ ایران تاریخ کشورهای خود را مدنظر قرار داده‌اند اما از نظر ساختار برنامه و مواد درسی و به‌ویژه در زمینه مباحث روشی و پایه تاریخ (روش تحقیق، مکاتب تاریخ‌نگاری، تاریخ و دنیای مجازی و ...) قابلیت الگوگیری دارند. همچنین نوع رویکرد آن‌ها به تاریخ خودشان (مانند توجه به تاریخ اجتماعی و فرهنگی - تمدنی به جای تمرکز بر تاریخ سیاسی) می‌تواند موردتوجه قرار گیرد.

۳-۴- ساختار برنامه درسی

برنامه‌های درسی کارشناسی ارشد رشته تاریخ در دانشگاه‌های مورد مطالعه شامل دروس اصلی، اختیاری و با رویکرد آموزشی - پژوهشی می‌باشند. تنوع قابل توجه دروس اختیاری و انتخاب آن‌ها توسط دانشجویان با توجه به نیازها و علایق خود از جمله ویژگی‌های این برنامه‌های درسی است. درس‌ها ترکیبی از درس‌های نظری (خواندنی) و سمینار (پژوهش محور) می‌باشند که در مورد دوم همراه با انجام پژوهش توسط دانشجویان بر روی منابع اصلی هستند. دروس مرتبط با روش‌شناسی، تاریخ‌نگاری و مهارت‌های پژوهشی جزو دروس مشترک و اصلی هستند. درس‌هایی که محتوای تاریخی دارند به دو شکل موضوعی (تاریخ زنان، تاریخ نظامی، استعمار و ...) و دوره‌ای (بر اساس زمان‌شمار تاریخی) ارائه می‌شوند.

فصل سوم: بررسی تجربیات دانشگاه‌های برتر دنیا

جدول دروس: عنوان، تعداد و نوع واحدهای درسی

دانشگاه ایالتی اوهایو		دانشگاه بریستول		دانشگاه دهلی		دانشگاه والنسیا (اسپانیا)		دانشگاه مالایا (مالزی)		دانشگاه استانبول (ترکیه)		دانشگاه اندونزی (اندونزی)	
عنوان درس	تعداد / نوع واحد	عنوان درس	تعداد / نوع واحد	عنوان درس	تعداد / نوع واحد	عنوان درس	تعداد / نوع واحد	عنوان درس	تعداد / نوع واحد	عنوان درس	تعداد / نوع واحد	عنوان درس	تعداد / نوع واحد
تاریخ ۷۹۰۵: آموزش تاریخ و پیشرفت حرفه‌ای	۳ / اجباری	روش پژوهش و نگارش تاریخ	دو درس / اجباری	درس پایه (مباحث پایه و نظری تاریخ)*	۶ / اجباری	روزآمدی تاریخ نگارانه	۳ / اجباری	فلسفه و روش در تاریخ	۳ / کلیدی	پژوهش در منابع	۳ / انتخابی	فلسفه علم (ترم یکم)	۳
تاریخ ۷۹۰۰: تفکر تاریخی، تاریخ‌نگاری، روش‌شناسی	۳ / اجباری	درس اختیاری*	یک درس از مجموعه دروس / اجباری	درس پایه یا تاریخ عمومی جهان (۱)**	۳ / اجباری	منابع نوشتاری خصوصی و عمومی اواخر قرون وسطی	۳ / انتخابی	تاریخ مالزی تا قرن ۱۸	۳ / انتخابی	مجلات آرشیو عثمانی	۳ / انتخابی	روش‌شناسی تاریخی (ترم یکم)	۳
دروس سطح ۷۰۰۰* (به جز درس ۷۱۹۳)	۶ / اجباری	درس سمینار (۱)	در زمینه‌های ارائه شده**	درس پایه یا تاریخ عمومی جهان (۲)	۳ / اجباری	خطوط اصلی و مباحثات در تاریخ قدیم غرب	۳ / اجباری	تاریخ مالزی از ۱۸۰۰	۳ / اجباری	قانون دریایی انسانی در عثمانی	۳ / انتخابی	تفکر اقتصادی (ترم یکم)	۳
دروس سطح ۸۰۰۰**	۳ / اجباری	درس سمینار (۲)	در زمینه‌های ارائه شده	درس پایه یا تاریخ عمومی جهان (۳)	۳ / اجباری	یادداشت‌های نوشتاری و پیدایش دنیای غرب	۳ / اجباری	تحول اقتصادی مالزی تا ج ج ۲	۳ / اجباری	تعلیم و تربیت عثمانی	۳ / انتخابی	جامعه‌شناسی مدرن (ترم یکم)	۳
دروس سطح ۷۰۰۰ یا ۸۰۰۰	تا سقف ۱۵ واحد	درس سمینار (۳)	در زمینه‌های ارائه شده	درس پایه یا تاریخ عمومی جهان (۴)	۳ / اجباری	راهبردهای پژوهش در تاریخ دوره جدید	۳ / اجباری	دولت و سیاست در مالزی	۳ / اجباری	سازمان کاخ عثمانی	۳ / انتخابی	نظریه فرهنگی (ترم دوم)	۳
دروس انفرادی (۷۱۹۳)***	۳ / تا سقف ۱۳ واحد از ۱۵ واحد	پایان‌نامه (ترم سوم)	در ۱۵۰۰۰ کلمه	درس پایه یا تاریخ عمومی جهان (۵)	۱۰ درس سه واحدی از ۳۴ درس پیشنهادی	دروس انتخابی (ن.ک. توضیحات)	۳۵ واحد	پایان‌نامه	۳۵ واحد	جغرافیای تاریخی عثمانی	۳ / انتخابی	تاریخ محلی (ترم دوم)	۳

فصل سوم: بررسی تجربیات دانشگاه‌های برتر دنیا

۳	روش‌های پژوهش در تاریخ شفاهی (ترم دوم)	۳ / اجباری	سمینار			۱۲ / اجباری	طرح پژوهشی نهایی (پایان‌نامه)	"	درس پایه یا تاریخ عمومی جهان (۶)		۳ / تا سقف ۹ واحد از ۱۵ واحد	دروس بیرون از گروه
۳	تفکر سیاسی (ترم دوم)	۳ / اجباری	منابع تمدن عثمانی					"	درس پایه یا تاریخ عمومی جهان (۷)		کسب صلاحیت بر اساس تشخیص استاد / اجباری	زبان خارجه متناسب با زمینه تحصیلی
۳	تاریخ دریانوردی (ترم سوم)	۳ و ۳ / اجباری	متون و دستور عثمانی (۱) و (۲)				انتخاب از میان چهار درس		درس اصلی (۱) از گروه الف***		۳ / اختیاری	پایان‌نامه
۳	تاریخ معاصر اندونزی (ترم سوم)	۳ / اجباری	فنون پژوهش و اخلاق نشر				"		درس اصلی (۲) از گروه الف			
۲	سمینار (ترم چهارم)	۳ / انتخابی	مطالعات ویروس‌ها در آرشيو عثمانی				"		درس اصلی (۱) از گروه ب			
۶	پایان‌نامه (ترم چهارم)	۳ / انتخابی	هویت و شهر در عثمانی				"		درس اصلی (۲) از گروه ب			
		۳ / انتخابی	جغرافیای تاریخی عثمانی				انتخاب از میان ۱۴ درس***		درس اختیاری (۱)			
		۳ / انتخابی	دیپلماسی عثمانی				"		درس اختیاری (۲)			
		۳ / انتخابی	اکتشافات جغرافیایی در قرون ۱۵-۱۶				"		درس اختیاری (۳)			
		۳ / اجباری	تاریخ اروپا در عصر رنسانس				"		درس اختیاری (۴)			
		۳ / اجباری	انقلاب تأسیس عثمانی									

دانشگاه ایالتی اوهایو:

*دروس سطح ۷۰۰۰ (به جز درس انفرادی ۷۱۹۳) **دروسی خواندنی** (Reading) هستند که دانشجویان بر اساس گرایش خود از میان آن‌ها تا سقف تعیین شده انتخاب می‌کنند. این دروس عبارت‌اند از:

تاریخ امریکا تا ۱۸۷۷ - زنان سیاه‌پوست در امریکا - تاریخ امریکای لاتین - تاریخ قدیم - تاریخ اروپای شرقی - روسیه و اوراسیا - تاریخ افریقا و روش‌شناسی آن - تاریخ اسلام (آسیای مرکزی) - مقدمه‌ای بر آسیای شرقی - چین پیشامدرن - تاریخ‌نگاری مدرن در امریکا (۲) - تاریخ نظامی - امریکا آفریقاییان در قرن ۲۰ - چین در دوران جدید - تاریخ سواد - تاریخ پزشکی و سلامت - قدرت و فرهنگ ایالتی - نگارش و پیشرفت حرفه‌ای [در تاریخ]

** دروس سطح ۸۰۰۰ **دروس مبتنی بر پژوهش** هستند که در آن‌ها دانشجویان بر مبنای منابع دست‌اول پژوهش کرده و نتایج را با منابع ثانویه تلفیق و مقاله قابل چاپ آماده می‌کنند. این دروس در موضوعات زیر هستند:

تاریخ زنان / جنسیت - تاریخ نظامی - تاریخ بین‌الملل - روش تحقیق - تاریخ چین - تاریخ جهان اسلام - تاریخ امریکای لاتین - تاریخ امریکا تا ۱۸۷۷

*** دروس انفرادی بر اساس علایق و نیازهای تخصصی دانشجویان با مشاوره استاد مربوطه یا گروه انتخاب می‌شوند.

دانشگاه بریستول:

* در یکی از موضوعات: جهان‌های کمونیستی - مرگ، دکترها و بیماری - ایتالیای اوایل دوره جدید - تاریخ جهانی غذا - نسل‌کشی در قرن بیستم - کار سخت - تاریخ در قرون میانه - هولاکاست - مناسبات در آمریکای لاتین جدید - دزدان دریایی - نژاد و جنایت - گنجینه غنی تصمیمات نابخردانه - دنیای بریتانیایی یا مهارت‌های پژوهش در تاریخ قرون وسطی (خط‌شناسی و مطالعه نسخه‌های خطی)

** دروس سمینار (پژوهش محور) ممکن است از سال به سال تغییر یابند. آخرین مجموعه از این دروس از این قرارند: مواد مخدر در جامعه و فرهنگ دوره میانه - اصلاحات انگلیسی - شکنجه و مدارا: برخورد با تفاوت‌ها در اروپای دوره میانه و اوایل دوره میانه - شاعری، سیاست و جایگاه خاطره: هلاکوست از ۱۹۴۵ تا کنون - تاریخ برای عموم [کاربردی] در نظریه و عمل - ایدئولوژی، فقر، قحطی - رویکردهای آکادمیک و عارفانه به خدا - استعمار در دوره میانه و اوایل دوره جدید (انگلیسی‌ها در ایرلند) - جنسیت در دوران جدید - بریستول (حدود ۱۰۰۰ تا ۱۵۴۲).

دانشگاه دهلی:

در برنامه این دانشگاه تنها عناوین دروس و تعداد دروس برای هر ترم ارائه شده و تعداد واحد وجود ندارد. دانشجویان در هر ترم چهار درس اعم از اجباری یا اختیاری می‌گذرانند. دو ترم نخست برای همه گرایش‌های تاریخ مشترک است و در ترم‌های سوم و چهارم وارد گرایش‌های تاریخ قدیم، تاریخ میانه یا تاریخ دوره جدید می‌شوند.

فصل سوم: بررسی تجربیات دانشگاه‌های برتر دنیا

*درس پایه در ترم نخست به‌عنوان درس اجباری ارائه می‌شود و شامل مباحث زیر است که ممکن است سال به سال تغییراتی در آن داده شود:

سنت‌های تاریخی پیشامدرن، تاریخ‌نگاری نوین: مدارک و آرشیوها، تاریخ فرهنگی، مارکسیسم، مکتب آنال، جنسیت، باستان‌شناسی، هنر و تاریخ، محیط، تاریخ شفاهی، تاریخ فکری، تاریخ احساسات، تاریخ‌های مرتبط (Connected Histories): مردم، نواحی، کالاها.

** دروس اختیاری ترم‌های یکم و دوم عبارت‌اند از:

باستان‌شناسی تاریخی، فلسفه تاریخ و روش پژوهش، آرشیو و تاریخ، تاریخ‌نگاری نوین در غرب، تاریخ، تاریخ‌نگاری و فلسفه علم، جنسیت و زن در جوامع کهن، تاریخ فرهنگی شهرنشینی نخستین (یونان، روم، چین و ...)، میان‌رودان قدیم، سنت‌های تاریخی در دنیای کهن و میانه، جوامع دوره میانه (سرزمین‌های اسلامی از ۶۰۰ تا ۱۲۵۸ م.)، علم و فناوری در آسیا در دوره میانه، تاریخ اسپانیا و شمال آفریقا (حدود قرون ۸ تا ۱۵ م.)، آسیای مرکزی: تاریخ مغول، عثمانی در قرون ۱۴ تا ۱۷ م. حکومت و جامعه عثمانی (۱۷۰۰-۱۹۲۰ م.)، سرزمین‌های مرزی آسیا در قرون ۲۰-۱۸، مسائل تاریخ جنوب شرقی آسیا در دوره جدید (۱۸۸۰-۱۹۶۰ م.)، تاریخ و انسان‌شناسی جنوب شرقی آسیا، اروپای غربی در دوره میانه (۱۴۰۰-۵۰۰ م.)، جامعه و فرهنگ اروپا در اوایل دوره جدید (۱۴۵۰-۱۷۰۰ م.)، جنسیت در تاریخ، فتح آمریکا، فرهنگ، امپریالیسم و دانش: اروپا و جهان در ۱۹۰۰-۱۵۰۰، بردگان، کولی‌ها و کارگران: تاریخ بردگی در ۲۰۰۰-۱۵۰۰، اقتصاد سیاسی مدرن: بررسی مفهومی و تاریخی، انقلابات و تفکر انقلابی، تاریخ اندیشه سیاسی، محیط‌زیست و امپراتوری در قرون ۲۰-۱۹، حیوانات و انسان‌ها ۲۰۰۰-۱۸۰۰، حفظ منابع طبیعی و علم و فناوری ۲۰۰۰-۱۸۰۰، تاریخ فرانسه جدید (۱) - (۲) - (۳)، بریتانیا ۱۹۱۴-۱۸۱۵، امپراتوری روسیه ۱۹۱۷-۱۸۲۵، روسیه شوروی ۱۹۹۱-۱۹۱۷، ظهور آفریقای جنوبی جدید ۱۹۴۸-۱۸۰۰، امپریالیسم و ناسیونالیسم ۱۹۶۴-۱۸۵۰، نازیسم و فاشیسم در اروپا و آسیا ۱۹۴۵-۱۹۱۵، جنبه‌هایی از جهان پس از جنگ ۲۰۰۰-۱۹۴۵، نگاهی به تاریخ جهان ۲۰۰۱-۱۴۹۲.

دانشجویان در ترم‌های یکم و دوم هفت درس از میان دروس فوق را انتخاب می‌کنند (بر اساس علائق و گرایش احتمالی که می‌خواهند در سال دوم انتخاب کنند). با توجه به انگلیسی بودن دروس، زبان خارجی در این برنامه وجود ندارد.

*** در ترم‌های سوم و چهارم دانشجویان بر اساس گرایش موردنظر خود (تاریخ قدیم، تاریخ دوره میانه و تاریخ دوره جدید هندوستان) دو درس اصلی از چهار درس گروه «الف» و دو اصلی از گروه «ب» انتخاب می‌کنند. در این بررسی گرایش «تاریخ دوره میانه» که بیشترین همپوشی زمانی را با «تاریخ ایران اسلامی» یعنی برنامه موردبازنگری دارد مدنظر قرار گرفته است. دروس اصلی گروه «الف» و «ب» عبارت‌اند از:

گروه الف:

۱- روندهای سیاسی و ساختارهای اجتماعی - فرهنگی در هندوستان (حدود ۱۴۰۰ - ۱۰۰۰)

۲- تاریخ شمال هندوستان (۱۴۰۰-۱۵۵۰)

فصل سوم: بررسی تجربیات دانشگاه‌های برتر دنیا

۳- روندهای سیاسی و ساختارهای اجتماعی - فرهنگی در هندوستان (حدود ۱۷۰۷ - ۱۵۵۰)

۴- جامعه، سیاست و فرهنگ در هندوستان (حدود ۱۸۳۰ - ۱۷۰۷)

گروه ب:

۱- تفکر و حرکت‌های اجتماعی - مذهبی در هندوستان در دوره میانه

۲- تاریخ اجتماعی و اقتصادی هندوستان (حدود ۱۷۵۰ - ۱۲۰۰)

۳- تاریخ علم و فناوری در هندوستان ماقبل استعمار

۴- اشکال مقاومت اجتماعی در هندوستان شمالی (حدود ۱۷۴۰ - ۱۵۶۰)

***دانشجویان در ترم‌های سوم و چهارم مجموعاً چهار درس فرعی از میان چهارده درس زیر انتخاب می‌کنند. این

درس‌ها به دو صورت «خواندنی» و «سمینار» (مقاله - پژوهش محور) ارائه می‌شوند و دست کم یکی از آن‌ها الزاماً «سمینار»

خواهد بود. با توجه به عدم پیش‌بینی پایان‌نامه در برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد دانشگاه دهلی الزامی کردن این نوع

درس‌ها را می‌توان جایگزینی برای پایان‌نامه دانست. دروس فرعی (انتخابی) عبارت‌اند از:

۱- زنان و جنسیت در امپراتوری مغولان هند

۲- تاریخ راجستان (حدود ۱۸۰۰-۱۳۰۰)

۳- تاریخ عود و شمال هندوستان (حدود ۱۸۶۰-۱۵۵۰)

۴- فرهنگ سیاسی: جنگ، جامعه و حکومت (حدود ۱۷۰۰-۱۵۵۰)

۵- جنگ، جامعه و سیاست (حدود ۱۸۴۰-۱۷۰۰)

۶- تاریخ مشرق هندوستان در قرون ۱۳ تا ۱۸

۷- تاریخ مرآته‌ها

۸- شهرهای امپراتوری: استانبول، اصفهان، آگرا و دهلی

۹- سلاطین دهلی و مغولان (حدود ۱۸۵۰-۱۲۰۰)

۱۰- جنوب هند در حاکمیت امپراتوری ویجایانگر

۱۱- تاریخ مالوه و گجرات در دوره میانه

۱۲- اشکال تاریخ‌نویسی در هندوستان دوره میانه

۱۳- ساختار اقتصاد و جامعه و تعاملات فرهنگی در جنوب هندوستان دوره میانه

۱۴- دکن در دوره میانه (۱۳۰۰-۱۷۰۰)

دانشگاه والنسیا:

در دانشگاه والنسیا در رشته تاریخ شکل‌گیری غرب مجموعاً ۶۰ واحد (کردیت ساعت) برای دوره کارشناسی ارشد پیش بینی شده است. از این بین ۱۸ واحد دروس اجباری (به جدول نگاه شود)، ۱۲ واحد پروژه [پایان‌نامه] و ۳۰ واحد انتخابی هستند (۱۰ درس از میان ۳۴ درس). برخی از دروس انتخابی عبارت‌اند از:

آرشیوها و کتابخانه‌ها، باستان‌شناسی دوره میانه، شهر و قلمرو در دنیای قدیم، ژانر و فرهنگ نوشتاری، فرهنگ عمومی و مذهب در غرب قدیم، فرهنگ مذهبی و سکولار در دوره میانه، دموکراسی‌ها و الیگارش‌ها در دنیای یونانی، سپاه و بربریت در شکل‌گیری اروپا، خانواده و جامعه کشاورزی در اواخر قرون میانه، جنسیت و تاریخ در شکل‌گیری دنیای غرب، شهرنشینی در عصر جدید، کارگزاران و دیوانسالاران در اروپای جدید، فضای فرهنگی مدرن، بازار و بازارها در غرب دوره میانه، تولید، تجارت و مالیات در اواخر قرون میانه، فرهنگ و اقلیت‌های اجتماعی در اواخر دوره میانه

دانشگاه استانبول

آن‌طور که از آگاهی‌های موجود در سایت دانشگاه استانبول برمی‌آید دوره کارشناسی ارشد تاریخ عثمانی در این دانشگاه بیشتر یک دوره آموزش محور است. در برنامه درسی این دوره چیزی به‌عنوان پایان‌نامه یا پروژه وجود ندارد و تنها یک درس اجباری «سمینار» موجود است. ۷ درس اجباری ارائه شده است. بررسی برنامه‌های درسی در دو سال متفاوت (۲۰۱۶ و ۲۰۱۷) نشان می‌دهد که امکان تغییر وضعیت درس‌ها در هر سال وجود دارد. برای مثال درس سمینار در یک سال اختیاری و در سال دیگر اجباری مشخص شده است.

دانشگاه مالایا

برنامه درسی کارشناسی ارشد «تاریخ مالزی» در دانشگاه مالایا از دو بخش تشکیل شده است:

۱- درس کلیدی (فلسفه و روش در تاریخ) + دروس اجباری (۴ درس انتخابی از فهرست پیشنهادی استاد راهنما) مجموعاً ۱۵ کردیت ساعت

۲- پروژه پژوهشی معادل ۳۵ کردیت ساعت با پایان‌نامه‌ای ۳۰۰۰۰ واژه‌ای به همراه درس‌هایی به تشخیص استاد راهنما

دانشگاه اندونزی

دوره کارشناسی ارشد تاریخ در دانشگاه اندونزی در گرایش‌های مختلف (اندونزی، آسیای شرقی، آسیای جنوب شرقی، امریکا، استرالیا و اروپا) در چهار ترم ارائه می‌شود.

ترم یکم: فلسفه تاریخ، روش‌شناسی تاریخی، اندیشه اقتصادی، جامعه‌شناسی مدرن (مشترک تمام گرایش‌ها)

ترم دوم: نظریه فرهنگی، تاریخ محلی، تاریخ شفاهی، اندیشه سیاسی

ترم سوم: تاریخ دریانوردی، تاریخ معاصر اندونزی

ترم چهارم: سمینار، پایان‌نامه

مجموع واحدها ۴۱ واحد شامل ۳۲ واحد اجباری (مسترک) و ۹ واحد تخصصی اندونزی

۱-۴-۳- اهداف کلان برنامه درسی

دانشگاه ایالتی اوهایو:

مطالعه در زمینه تخصصی در یک یا چند گرایش، آموزش انواع روش‌های پژوهش و مهارت‌های ضروری برای پژوهش همچون زبان‌ها و آمار.

دانشگاه بریستول:

ایجاد فرصت برای شناخت انواع رویکردها - فکری، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی - در حوزه وسیع زمانی و جغرافیایی.

دانشگاه دهلی:

تربیت متخصص در یکی از سه زمینه تاریخ هندوستان در دوران قدیم، دوره میانه یا دوره جدید.

دانشگاه والنسیا:

آموزش و پژوهش در تاریخ شکل‌گیری غرب جدید و کسب مهارت‌های لازم در این زمینه

دانشگاه مالایا:

آموزش و پژوهش در تاریخ مالزی و مهارت‌آموزی در این زمینه

دانشگاه استانبول:

آموزش تاریخ امپراتوری عثمانی و مهارت‌ها و روش‌های مرتبط

دانشگاه اندونزی:

- آماده‌سازی یادگیرندگان برای تبدیل شدن به مورخانی با توانایی بالا در تفکر نظری و کاربردی آن
- پیشبرد و آفرینش اثر در زمینه تاریخ و انتشار آن‌ها برای بهره‌گیری علمی و رفاه بشری
- همکاری و تغذیه فکری مؤسسات دولتی و غیردولتی در تلاش برای بالا بردن آگاهی تاریخی در جامعه

۳-۴-۳- ویژگی‌های برنامه درسی (سرفصل دروس، منابع پیشنهادی، روش تدریس، روش ارزیابی)

- ۱- تأکید بر مباحث پایه همچون روش تحقیق، تاریخ‌نگاری و مهارت‌آموزی
- ۲- گرایش بیشتر به موضوع و مسئله محوری در دروس به‌جای محور قرار دادن تحولات سیاسی و تنوع موضوعی گسترده
- ۳- ارائه دروس به دو شیوه «خواندنی» (مطالعه متون مرتبط با درس) و «سمینار» (مقاله محور)
- ۴- در نظر گرفتن حجم قابل توجهی از منابع برای هر درس (معمولاً چند کتاب یا چندین مقاله و بخش‌هایی از کتاب‌ها)
- ۵- در نظر گرفتن فرصت‌های قابل توجه برای انتخاب دانشجویان بر اساس علایق و نیازهای خود و پرهیز از ارائه برنامه اجباری (از جمله انتخاب دروس از دیگر دپارتمان‌ها و رشته‌ها)
- ۶- کسب مهارت زبانی در زمینه مرتبط با گرایش و پژوهش دانشجو

منابع:

<https://history.osu.edu/sites/history.osu.edu/files/GraduateHandbookFinal2014.pdf>

<http://www.bristol.ac.uk/study/postgraduate/2017/arts/ma-history/>

http://du.ac.in/uploads/pg-courses/02812_MA_History.pdf

<https://fib.ui.ac.id/akademik/program-pascasarjana/program-magister-s2-2/magister-ilmu-sejarah/>

[https://www.um.edu.my/academics/master/art-and-social-science/master-of-arts-\(malaysian-history\)](https://www.um.edu.my/academics/master/art-and-social-science/master-of-arts-(malaysian-history))

<http://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1835&yil=2017>

<http://ebs.istanbul.edu.tr/home/program?id=1671>

<http://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1672&yil=2017>

<https://www.uv.es/uvweb/college/en/postgraduate-courses/official-master-s-degrees/official-master-s-degrees-offered/master-s-degree-history-formation-western-world-1285848941532/Titulacio.html?id=1285860789080&plantilla=UV/Page/TPGDetail&p2=2>

۳-۶- ترسیم ماتریس به‌منظور بررسی نقاط اشتراک و افتراق دانشگاه‌های مختلف که مورد بررسی قرار گرفته است.

همان‌طور که در مقدمه این فصل اشاره شد با توجه به تفاوت محتوای تاریخی رشته‌ها در دانشگاه‌های مورد بررسی به‌جای «عناوین دروس»، «موضوعات درسی» مدنظر قرار گرفته‌اند.

فصل سوم: بررسی تجربیات دانشگاه‌های برتر دنیا

ماتریس نقاط اشتراک و افتراق

موضوعات درسی	دانشگاه ایالتی اوهایو	دانشگاه بریستول	دانشگاه دهلی	دانشگاه والنسیا	دانشگاه مالایا	دانشگاه استانبول	دانشگاه اندونزی
دروس تخصصی و ادواری تاریخ (تاریخ امریکا، تاریخ انگلستان، تاریخ هندوستان، تاریخ ترکیه، تاریخ مالزی، تاریخ غرب، تاریخ اندونزی)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
روش تحقیق و مهارت‌های پژوهش و آموزش در تاریخ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
اسناد و آرشیو	✓	✓	✓				
تاریخ‌های موضوعی (نظامی، اقتصادی، علم و فناوری، زنان و ...)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
تاریخ جهان	✓		✓	✓			
تاریخ‌نگاری و منابع	✓	✓	✓	✓			
متون تخصصی	✓	✓	✓	✓			
سمینار	✓	✓	✓				✓
پروژه / پایان‌نامه*	✓			✓	✓		✓

*در دانشگاه‌هایی که پایان‌نامه پیش‌بینی نشده دروس سمینار محوریت بیشتری دارند. تعداد واحد پایان‌نامه در دانشگاه‌های مختلف متفاوت است.

فصل چهارم

بررسی تجربیات دانشگاه‌های برتر

ایران

فصل چهارم: بررسی تجارب دانشگاه‌های ایران

۴-۱- معرفی دانشگاه:

از آنجاکه برنامه درسی موجود به صورت یکسان در تمامی دانشگاه‌های کشور اجرا می‌شود بنابراین تجربه‌ای جز آنچه این طرح به دنبال بازنگری در آن است وجود ندارد. تنها دانشگاه شهید بهشتی در سال‌های اخیر اقدام به بازنگری محدود در این برنامه کرده است (در حد جابه‌جایی دو سه درس) که در ادامه به آن اشاره می‌شود.

۴-۲- دلایل انتخاب دانشگاه:

قرار داشتن در ردیف دانشگاه‌های برتر کشور و داشتن تجربه محدود بازنگری در برنامه درسی رشته مورد نظر.

۴-۳- ساختار برنامه درسی

جدول دروس: عنوان، تعداد و نوع واحدهای درسی (مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم، ۱۳۷۱)

نوع درس	عنوان درس	تعداد واحد
دروس اصلی	شناخت روش‌های تحقیق در تاریخ (سمینار)	۲
	نقد و بررسی متون تاریخی	۲
	فلسفه تاریخ	۲
	زبان عربی (قرائت متون تاریخی به عربی)	۲
	زبان خارجی (با تأکید بر ترجمه متون تاریخی)	۴
	بررسی جنبش‌های مردمی یک‌صد سال اخیر ایران	۲
	تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	۲
	جمع واحد	۱۶
دروس تخصصی	نقد و بررسی تاریخ ایران از سقوط ساسانیان تا آغاز خلافت عباسی	۲
	نقد و بررسی تاریخ ایران مغولان، تیموریان و حکومت‌های محلی	۲
	نقد و بررسی تاریخ ایران از خلافت عباسی تا سقوط بغداد	۲
	نقد و بررسی تاریخ ایران از صفویان تا ظهور قاجار	۲
	ایران در عهد قاجاریه با تکیه بر مناسبات خارجی و نهضت مشروطیت	۲
	تاریخ معاصر ایران	۲
	جمع واحد	۱۲
	پایان‌نامه	۴

۴-۳-۱- تغییرات ایجادشده در برنامه درسی موجود در دانشگاه شهید بهشتی:

در بازنگری انجام شده در برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد گرایش «تاریخ ایران اسلامی» دو درس «تخصصی» با سرفصل‌ها و منابع جدید مطابق جدول زیر جایگزین دو درس «اصلی» پیشین گردیده است بقیه دروس و سرفصل‌ها.

فصل چهارم: بررسی تجارب دانشگاه‌های ایران

همان موارد مصوب سال ۱۳۷۱ شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم تحقیقات و فناوری می‌باشد که در تمامی دانشگاه‌های کشور به صورت یکسان اجرا می‌گردند.

فرم درخواست تغییر و ایجاد برنامه درسی

نوع واحد	تعداد واحد	عناوین دروس پیشین	تعداد واحد	نوع درس	عناوین دروس جدید
۲	اصلی	فلسفه تاریخ	۲	تخصصی	تاریخ اندیشه‌های سیاسی در ایران دوره اسلامی
۲	اصلی	بررسی جنبش‌های مردمی یک‌صد سال اخیر ایران	۲	تخصصی	تاریخ تحولات اجتماعی و اقتصادی ایران دوره اسلامی

• ماتریس نقاط اشتراک و افتراق

همچنان که اشاره شد برنامه موجود (به جز دو درس جابه‌جا شده در دانشگاه شهید بهشتی) به صورت یکسان و مشترک در دانشگاه‌های مختلف کشور اجرا می‌گردد. دلالت تجربه محدود بازنگری در دانشگاه شهید بهشتی برای بازنگری برنامه پیش رو از این جهت است که هر دو درس جایگزین شده (فلسفه تاریخ، بررسی جنبش‌های مردمی صدساله اخیر) در اینجا نیز جایگزین می‌شوند با این تفاوت که با توجه به دلالت‌های دیگر (دانش‌آموختگان، تجربیات جهانی و ...) درس‌های جایگزین آن‌ها متفاوت هستند. با توجه به اجرای برنامه یکسان قدیمی در سطح دانشگاه‌های کشور و محدود بودن تغییرات به همین بازنگری محدود در دانشگاه شهید بهشتی ترسیم ماتریس عملاً ضرورتی نیافت.

فصل پنجم

پایش دانش‌آموختگان

فصل پنجم: پایش دانش‌آموختگان

پرسشنامه نظرخواهی در گستره‌ای وسیع از طریق ایمیل، تلگرام و توزیع مستقیم در اختیار صدها تن از دانش‌آموختگان و دانشجویان قرار گرفت. در نهایت پس از چهار ماه پیگیری و انتظار ۲۱ نفر اقدام به تکمیل فرم نمودند. از این میان ۵ نفر دانشجوی دکتری، ۱۱ نفر دانش‌آموخته کارشناسی ارشد و ۵ نفر دانشجوی کارشناسی ارشد در مرحله پایان‌نامه در نظرخواهی شرکت کردند. به جز افراد مشغول به تحصیل (در مرحله پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد رشته موردبررسی و دانشجویان دکتری) بقیه افراد شامل افراد دارای شغل اعم از مرتبط با حوزه رشته خود و یا جز آن هستند. با توجه به اهمیت پیوند میان آموزش‌های دانشگاهی و صلاحیت‌های حرفه‌ای و شغلی پایش دانش‌آموختگان را می‌توان مهم‌ترین راه برای کاربردی کردن و واقعی کردن آموزش‌های دانشگاهی به شمار آورد. این افراد هستند که می‌توانند با توجه به تجربیات شخصی خود اعم از دوران تحصیل و پس از آن چشم‌اندازی واقعی‌تر را فراروی برنامه‌ریزان درسی قرار دهند.

۱-۵- چارچوب سؤالات و نتایج:

۱. برنامه درسی موجود کارشناسی ارشد تاریخ (گرایش ایران دوره اسلامی) تا چه اندازه با نیازهای علمی دانشجویان در دوره کارشناسی ارشد هماهنگی دارد؟

۳	***	رأی دهندگان به گزینه «کم»
۱۳	*****	رأی دهندگان به گزینه «متوسط»
۴	***	رأی دهندگان به گزینه "زیاد"
۱	*	بدون پاسخ

فصل پنجم: پایش دانش‌آموختگان

۲. با توجه به عنوان‌ها و محتوای درس‌های گذرانده شده در دوره کارشناسی رشته تاریخ، این برنامه (کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی) تا چه اندازه از نوآوری و جذابیت برخوردار است؟

۷	*****	رأی‌دهندگان به گزینه "کم"
۱۱	*****	رأی‌دهندگان به گزینه "متوسط"
۱	*	رأی‌دهندگان به گزینه "زیاد"
۲	**	بدون پاسخ

۳. برنامه به چه میزان با نیازهای دانش‌آموختگان دوره کارشناسی ارشد رشته تاریخ برای اشتغال در زمینه‌های مرتبط با رشته تاریخ (تدریس، پژوهش و ...) همخوانی دارد؟

۱۰	*****	رأی‌دهندگان به گزینه "کم"
۷	*****	رأی‌دهندگان به گزینه "متوسط"
۳	**	رأی‌دهندگان به گزینه "زیاد"
۱	*	بدون پاسخ

فصل پنجم: پایش دانش‌آموختگان

۴. برنامه تا چه اندازه دانشجویان را برای استفاده از قابلیت‌های دنیای مجازی (اینترنت و ...) در زمینه تاریخ آماده می‌کند؟

۱۲	*****	رأی‌دهندگان به گزینه "کم"
۸	*****	رأی‌دهندگان به گزینه "متوسط"
۰		رأی‌دهندگان به گزینه "زیاد"
۱	*	بدون پاسخ

۲-۵- نظرات و پیشنهادات در زمینه عناوین دروس (اصلاح درس‌های موجود و پیشنهاد درس‌های جدید)، میزان واحدها، پایان‌نامه و ... را با در نظر داشتن سقف واحدها (۳۲ واحد):

- اختصاص واحدهای بیشتر به دروس مبنایی و روش‌شناختی
- تأکید بیشتر بر دروسی مثل فلسفه تاریخ به جای دروسی همچون "کلیات ..."
- اختصاص واحدهای بیشتر به درس تاریخ معاصر و ارائه دروس عملی در زمینه سندخوانی و نسخه‌خوانی
- برنامه درسی بر اساس موضوع طبقه‌بندی و ارائه شود. ترم اول دروس نظری، روش تحقیق و زبان ارائه شود. در پایان ترم اول موضوع پایان‌نامه انتخاب شود و دروس بعدی در ارتباط با موضوعات پایان‌نامه‌ها ارائه گردد
- درسی درباره روابط ایران با همسایه‌ها ایجاد گردد
- مباحث تاریخ اجتماعی و تاریخ تمدن ایران یا در قالب درس‌های مستقل ارائه شود و یا در سرفصل‌های دروس به اندازه کافی مورد تأکید قرار گیرد
- ارائه درس روش تحقیق در قالب دو درس ۱ و ۲ و اختصاص واحدهای بیشتر به این درس
- کمبود درسی با موضوع اختصاصی "تاریخ‌نگاری" احساس می‌شود
- موضوع پایان‌نامه‌ها هرچقدر بین‌رشته‌ای‌تر باشد جدیدتر و کاربردی‌تر خواهد بود
- ارائه دروس میان‌رشته‌ای همانند: جامعه‌شناسی تاریخی و ...
- ارائه درسی درباره تاریخ پس از انقلاب و دوران ریاست جمهوری‌های مختلف
- تأکید بیشتر بر تاریخ سلسله‌های مغول، تیموری، صفوی و قاجار که آثار تحولات آن امروزه بیشتر مشاهده می‌شود
- کم کردن واحدهای درسی و تأکید بیشتر به تحقیق و پایان‌نامه
- اختصاص واحدهای بیشتر به دروس قرائت متون عربی و زبان انگلیسی
- ارائه درس "تاریخ هنر و معماری" در دوره‌های مختلف تاریخ ایران مانند عصر سلجوقی، تیموری، صفوی و غیره

فصل ششم

پایش دیدگاه متخصصان

فصل ششم: پایش دیدگاه متخصصان

نتایج زیر بر اساس نظرات جامعه آماری ۹ نفر از اساتید دانشگاه فردوسی و برخی دانشگاه‌های سراسر کشور به دست آمده است. حدود ۹۰ پرسشنامه برای اساتید دانشگاه‌های سراسر کشور ایمیل شد که تعداد ۹ نفر از اساتید اقدام به پاسخگویی کردند. همچنین پرسشنامه به طور وسیع در کانال‌های تلگرامی حوزه تاریخ قرار داده شده بود.

۶-۱- چارچوب سؤالات

۱. برنامه درسی موجود کارشناسی ارشد تاریخ (گرایش ایران دوره اسلامی) تا چه اندازه با نیازهای علمی دانشجویان در دوره کارشناسی ارشد هماهنگی دارد؟

رأی دهندگان به گزینه "کم"	**	۲
رأی دهندگان به گزینه "متوسط"	****	۵
رأی دهندگان به گزینه "زیاد"	**	۲

۲. با توجه به عنوان‌ها و محتوای درس‌های گذرانده شده در دوره کارشناسی رشته تاریخ، این برنامه (کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی) تا چه اندازه از نوآوری و جذابیت برخوردار است؟

رأی دهندگان به گزینه "کم"	*****	۶
رأی دهندگان به گزینه "متوسط"	**	۳
رأی دهندگان به گزینه "زیاد"		۰

فصل ششم: پایش دیدگاه متخصصان

۳. برنامه به چه میزان با نیازهای دانش آموختگان دوره کارشناسی ارشد رشته تاریخ برای اشتغال در زمینه‌های مرتبط با رشته تاریخ (تدریس، پژوهش و ...) همخوانی دارد؟

۵	****	رأی دهندگان به گزینه "کم"
۴	***	رأی دهندگان به گزینه "متوسط"
۰		رأی دهندگان به گزینه "زیاد"

۴. برنامه تا چه اندازه دانشجویان را برای استفاده از قابلیت‌های دنیای مجازی (اینترنت و ...) در زمینه تاریخ آماده می‌کند؟

۸	*****	رأی دهندگان به گزینه "کم"
۱	*	رأی دهندگان به گزینه "متوسط"
۰		رأی دهندگان به گزینه "زیاد"

۲-۶- نظرات و پیشنهادات در زمینه عناوین دروس (اصلاح درس‌های موجود و پیشنهاد درس‌های جدید)، میزان واحدها، پایان‌نامه و ... را با در نظر داشتن سقف واحدها (۳۲ واحد):

- ارائه دروس میان‌رشته‌ای همانند: جامعه‌شناسی تاریخی و ...
- ارائه دروس تاریخ فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ...
- ایجاد درس "مکاتب تاریخ‌نگاری معاصر"
- ایجاد درسی در ارتباط با تاریخ شفاهی
- به‌جای درس کلیات تاریخ ایران بعد از اسلام - که به‌طور مفصل در دروس تخصصی به آن پرداخته خواهد شد- درس "جغرافیای تاریخی" یا درس "جامعه‌شناسی تاریخی" ارائه شود
- دروس با موضوعات تصحیح متون و نقد متون ایجاد شود

فصل ششم: پایش دیدگاه متخصصان

- ایجاد دروسی درباره فیلم‌نامه‌نویسی تاریخی یا نقد و بررسی فیلم‌های تاریخی
- تغییر تقسیم‌بندی دروس از محوریت ترتیب زمانی و سلسله‌ای به محوریت تحولات فکری، فرهنگی و اجتماعی
- باینکه در اکثر دروس تخصصی موجود عبارت "نقد و بررسی" درج شده است اما محوریت دروس در ارتباط با مباحث سیاسی - نظامی است. دروسی ایجاد یا بازتعریف شود که به تاریخ فرهنگی و مباحثی با محوریت مردم اختصاص داشته باشد
- دروس عملی و کارگاهی برای آمادگی کامل در زمینه روش تحقیق و نگارش پایان‌نامه ایجاد شود
- کلاً گرایش‌های مختلف تاریخی بر اساس توالی تاریخ سیاسی تعریف شده‌اند؛ بهتر است گرایش‌های تاریخ در مقاطع تحصیلات تکمیلی تغییر شکل ساختاری بیابد و گرایش‌های تخصصی این‌گونه تعریف شود: تاریخی سیاسی - نظامی؛ تاریخ اجتماعی - اقتصادی؛ تاریخ فرهنگی - تمدنی؛ تاریخ اداری - دیوانی
- نظام آموزشی ما برای درس "زبان انگلیسی" اهمیت چندانی قائل نیست. این ضعف مانع بین‌المللی شدن دانشگاه‌های ما شده است. بهتر است به جای درس‌هایی که باهم همپوشانی دارند واحدهایی از درس "زبان انگلیسی" جایگزین شود
- اگر درسی در ارتباط با اینترنت و تاریخ ایجاد گردد به نظر مفید خواهد بود ویژه در زمینه آشنایی دانشجویان با نرم‌افزارها و سایت‌های مربوطه
- اگر دروسی در ارتباط با تاریخ تمدن، فرهنگ و میراث فرهنگی ایجاد گردد می‌تواند دانشجویان را برای مشاغل مرتبط با گردشگری و میراث فرهنگی آماده‌تر کند

فصل هفتم

پایش کارفرمایان

فصل هفتم: پایش کارفرمایان

نتایج زیر بر اساس نظرات جامعه آماری ۱۰ نفر از میان کارفرمایان مشاغل مرتبط با رشته تاریخ به دست آمده است. در این زمینه آموزش و پرورش، سازمان میراث فرهنگی و مراکز پژوهشی در شرایط طبیعی بیشترین جذب دانش آموختگان رشته تاریخ را انجام می دهند. به همین جهت افراد مرتبط با آموزش تاریخ (انجمن علمی - آموزشی معلمان تاریخ و کارشناسان برنامه ریزی و تألیف کتب درسی تاریخ)، سازمان میراث فرهنگی خراسان رضوی و اداره اسناد آستان قدس رضوی برای نظرخواهی مدنظر قرار گرفتند. حدود ۱۵ پرسشنامه برای کارفرمایان مشاغل فرستاده شد که تعداد ۱۰ نفر به پرسشنامه پاسخ دادند.

عرصه عمل و به کارگیری آموخته های دانش آموختگان یکی از عرصه های مهم سنجش میزان کارایی برنامه های درسی است. از آنجا که تعداد قابل توجهی از دانش آموختگان دوره کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی از معلمان تاریخ هستند و یا پس از فراغت از تحصیل در آموزش و پرورش اشتغال دارند نظرات کارشناسان مرتبط با این حوزه می تواند به کارآمدتر کردن برنامه درسی کمک کند. کار در حوزه میراث فرهنگی و گردشگری نیز به طور بالقوه مدنظر دانش آموختگان رشته تاریخ باشد. به همین جهت نظرات مدیران و کارشناسان این حوزه می تواند به کاربردی تر کردن برنامه درسی موردبازنگری مدد رساند. مراکز اسنادی و آرشیوها از جمله دیگر مراکز جذب دانش آموختگان رشته تاریخ هستند. چنانکه هم اکنون تعداد قابل توجهی از دانش آموختگان دوره های کارشناسی ارشد و دکتری تاریخ در اداره اسناد آستان قدس رضوی مشغول به کار هستند. بدین جهت شناسایی انتظارات مدیران و کارشناسان این حوزه به بهبود برنامه درسی موردبازنگری کمک قابل توجهی می کند.

۷-۱- چارچوب سؤالات

۱. با توجه به برنامه درسی فعلی، دانش آموختگان این رشته/گرایش تا چه حد از شایستگی های حرفه ای موردنظر در حوزه کاری شما برخوردار می باشند؟

۲	**	رأی دهندگان به گزینه "بسیار کم"
۲	**	رأی دهندگان به گزینه "کم"
۶	*****	رأی دهندگان به گزینه "متوسط"
۰		رأی دهندگان به گزینه "زیاد"

فصل هفتم: پایش کارفرمایان

۲. برنامه تا چه اندازه دانشجویان را برای استفاده از قابلیت‌های نوین (اینترنت، منابع تاریخی دیجیتال و...) در زمینه تاریخ آماده می‌کند؟

۵	****	رأی دهندگان به گزینه "بسیار کم"
۴	****	رأی دهندگان به گزینه "کم"
۱	*	رأی دهندگان به گزینه "متوسط"
۰		رأی دهندگان به گزینه "زیاد"

۳. پیشنهادات برای عنوان‌های درسی یا محورها و موضوعاتی که می‌توانند شایستگی‌های حرفه‌ای موردنظر را تأمین کرده و برنامه را با قابلیت‌های نوین همخوان کند:

- در ارائه دروس تعصب و سیاست زدگی و منافع جناحی دخالت نداشته باشد.
- درس‌ها به گونه‌ای طراحی شود که استاد محور نباشد.
- دروسی ارائه شود که کاربرد سایت‌های مختلف اینترنتی در آن دخیل باشد و دانشجویان از اخبار و حوادث مرتبط با علم تاریخ در سطح دنیا باخبر باشند.
- ارائه درسی که مهارت طراحی وبلاگ را به دانشجویان آموزش دهد.
- ارائه واحدهای درسی به گونه‌ای باشد که تکنولوژی‌های روز دنیا در آن دخیل باشد.
- دروسی ارائه شود که بیشتر پرسشگری را در دانشجویان برانگیزد و به جای این که ذهن خود را از رویدادهای تاریخی پر کنند به دنبال پژوهش در رویدادها باشند.
- دروسی در ارتباط با روش‌ها و شیوه‌های آموزش تاریخ نیز ارائه شود. تا دانشجویان مهارت‌هایی در زمینه تدریس و علوم تربیتی کسب کنند.
- دروسی ارائه شود که دانشجویان در زمینه نقد اسناد مکتوب و غیر مکتوب مهارت کسب کنند.
- دروسی ارائه شود که روابط عمومی و فن بیان دانشجویان را تقویت کند.
- واحد درسی در مورد آشنایی با موزه و کاخ موزه نیز ارائه شود.

فصل هفتم: پایش کارفرمایان

- ارائه دروسی مبتنی بر تحلیل مسائل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و علمی و ایجاد واحد درسی با عنوان "علل عقب ماندگی مسلمانان"
- ارائه دروسی که مهارت های تحلیل، مصاحبه و تندنویسی را در دانشجویان تقویت کند و آن ها را برای شغل های مطبوعاتی در زمینه تاریخ آماده کند.
- ارائه دروسی که دانشجویان را به سمت نگارش پایان نامه های کارآمدتر سوق دهد. به عنوان مثال:
 - تاریخ محلی و تاریخ شهری (۲ واحد). تاریخ شفاهی (۲ واحد). جغرافیای تاریخی (۲ واحد)
 - آشنایی با آرشیو و منابع آرشیوی - اسناد، عکس ها و فیلم ها - (۲ واحد)
 - آشنایی با اسناد خطی و شیوه های پژوهش بر روی آن ها
- ارائه درس "آشنایی و تحلیل صنایع فرهنگی با نگرش تاریخی"
- ارائه درس "آشنایی و تحلیل هنرها و صنایع ایران در دوران اسلامی و قبل از اسلام"
- ارائه درس "تحلیل و بررسی کاربردی علم تاریخ در اقتصاد فرهنگ"
- الگوبرداری از برنامه های درسی دانشگاه ها و مراکز عالی طراز اول دنیا
- توجه ویژه به درس "روش پژوهش در تاریخ"
- ارائه دروس "بین رشته ای" به منظور بهره گیری از موضوعات سایر رشته های علوم انسانی در زمینه تاریخ
- کاهش دروس تئوری و ارائه بیشتر دروس عملی که طی آن برنامه های بازدید علمی و ... انجام شود
- دروس کارشناسی ارشد تکرار مکررات دوره کارشناسی نباشد
- ارائه دروسی که بتواند ارتباط گروه تاریخ را با صداوسیما در زمینه فیلم های تاریخی و فیلم های مستند برقرار کند
- ارائه دروسی با هدف شناخت و معرفی فرهنگ ایران در طول تاریخ و نقش و تأثیرگذاری مهاجمین و متجاوزین بر آن
- ارائه درسی که نگاهی به هنر ایران در قبل و بعد از اسلام داشته باشد و دانشجویان را با صنایع دستی و آثار هنری آشنا کند
- ارائه درسی که دانشجویان را با علم سیاست و تاریخ عقاید سیاسی آشنا کند
- ارائه دروسی مرتبط با میراث فرهنگی و مرمت آثار تاریخی و سازمان های مرتبط با آن همچون یونسکو و ...
- ارائه دروسی که مکالمه زبان های تخصصی انگلیسی و عربی را تقویت کند
- ارائه دروسی در زمینه تاریخ محلی ایران در سده های مختلف

فصل هفتم: پایش کارفرمایان

- سعی در آشنا کردن دانشجویان با روش‌های تاریخ‌نگاری مدرن و مکاتب تاریخی
- ارائه دروسی در زمینه "نقش حکومت‌ها در زمینه‌های اقتصادی و فرهنگی در یک دوره خاص"

دانشگاه فروردوسی مشهد

فصل هشتم: باهم‌نگری و

نتیجه‌گیری

۸-۱- تشریح رابطه بین مطالعات انجام شده با برنامه درسی موردبازنگری

مطالعات انجام شده بر اساس اسناد فرادستی، تجربیات جهانی و داخلی، نقدهای عمومی انجام شده در زمینه ضرورت کارآمد کردن رشته تاریخ در مقاطع تحصیلی مختلف، نظرخواهی از دانش آموختگان، استادان و کارفرمایان و تجربیات داخلی گروه تاریخ دانشگاه فردوسی مشهد ضرورت بازنگری جدی در برنامه درسی موجود را نشان می‌دهند. بر این اساس عدم تمرکز بر تاریخ سیاسی و توجه بیشتر بر تاریخ اجتماعی و فرهنگی - تمدنی، افزایش جنبه کاربردی دروس و توانمندی‌های حرفه‌ای دانش آموختگان و توجه به عرصه‌های نوین در مطالعات تاریخی همچون ظرفیت‌های دنیای مجازی از جمله محورهای مهمی هستند که می‌بایست در بازنگری برنامه درسی موجود و ارائه برنامه جدید مدنظر قرار گیرند. عملی شدن این تغییرات از راه تغییر یا اصلاح عناوین واحدهای درسی، نوع واحدهای درسی (نظری / عملی)، سرفصل‌ها و منابع موردتوجه قرار گرفته است. جزئیات دلالت‌های مطالعات انجام شده بر بازنگری برنامه دوره کارشناسی ارشد «تاریخ ایران اسلامی» به شرح زیر است:

۱- مطالعات مرتبط با تجربه دانشگاه‌های برتر جهان نشان‌دهنده ضرورت توجه بیشتر بر دروس روشی - مهارتی و تاریخ‌های موضوعی (اقتصادی، فرهنگی و ...) است. این ضرورت‌ها که کمابیش در پایش نظرات دانش آموختگان، استادان و کارفرمایان نیز مطرح شده‌اند در طراحی عنوان‌های درسی جدید و سرفصل‌ها مدنظر قرار گرفته است.

۲- در بررسی تجربیات دانشگاه‌های برتر داخلی تنها تجربه اندکی متفاوت با تجربه یکسان اجرای برنامه موجود مربوط به دانشگاه شهید بهشتی است که به جایگزینی دو درس انجامیده است. این دو درس در بازنگری حاضر نیز جایگزین شده‌اند اما درس‌های جایگزین آن‌ها با توجه به نتایج حاصل از پایش‌های دانش آموختگان، استادان و کارفرمایان دروسی متفاوت با آنچه در دانشگاه شهید بهشتی پیشنهاد شده می‌باشد.

۳- پایش نظرات دانش آموختگان، استادان و نیز کارفرمایان بیش از هر چیز ضرورت توجه به تاریخ تمدنی - فرهنگی، مهارت‌آموزی و به‌روز کردن دروس و محتوای آن‌ها را نشان می‌دهد. بر همین اساس در بازنگری انجام شده از یک‌سو عنوان‌ها، سرفصل‌ها و منابع دروس تخصصی در جهت توجه به تحولات فرهنگی - تمدنی و مهارت‌آموزی (تاریخ شفاهی، کار با اسناد و ...) تغییر یافت و از سوی دیگر چندین درس مبتنی بر کسب مهارت توسط دانشجویان (تاریخ و دنیای مجازی، تاریخ کاربردی، اصول و فنون آموزش تاریخ و ...) در مجموعه دروس اختیاری در نظر گرفته شد. همچنین با توجه به تأکیدات ارائه شده در پایش‌ها برای عملی و کاربردی‌تر شدن برخی دروس، با در نظر گرفتن واحدهای عملی برای درس‌هایی نظیر روش تحقیق، زبان خارجه و ... امکان ارائه آن‌ها به صورت کارگاهی و مؤثرتر فراهم آمده است.

فصل هشتم: باهم نگری و نتیجه گیری

۲-۸- مقایسه برنامه درسی موجود با برنامه درسی پیشنهادی

برنامه درسی موجود بر اساس دو دسته دروس «اصلی» و «گرایش» (تخصصی) تنظیم شده بود. با توجه به چارچوب ابلاغ شده وزارتی (مصوب جلسه شماره ۸۶۱- ۱۳۹۴/۳/۱۶ شورای عالی برنامه ریزی آموزشی) در برنامه جدید دروس به دو دسته «تخصصی» و «اختیاری» تقسیم می شوند؛ بنابراین در عمل دروس «گرایش» در برنامه موجود ذیل دروس «تخصصی» در برنامه پیشنهادی و دروس «اصلی» در برنامه موجود (قدیم) ذیل دروس «اختیاری» قرار می گیرند. تغییرات ایجاد شده در جدول های ارائه شده که در ادامه می آید، مشخص شده اند.

جدول دروس تخصصی («گرایش» در برنامه قدیم): ۱۲ واحد (تمامی دروس ۲ واحدی هستند)

دروس موجود (قدیم)		دروس پیشنهادی (جدید)	
نام درس	نوع درس	نام درس	نوع درس
نقد و بررسی تاریخ ایران از سقوط ساسانیان تا آغاز خلافت عباسی	نظری	تاریخ تحولات اجتماعی و فرهنگی - تمدنی ایران از ورود اسلام تا حمله مغول	نظری
نقد و بررسی تاریخ ایران از خلافت عباسی تا سقوط بغداد	"	-	
نقد و بررسی تاریخ مغولان، تیموریان و حکومت های محلی	"	تاریخ تحولات اجتماعی و فرهنگی - تمدنی ایران از مغول تا صفویه	"
نقد و بررسی تاریخ ایران از صفویان تا ظهور قاجاریه	"	ایران و جهان از صفویه تا قاجاریه	"
ایران در عهد قاجار با تکیه بر مناسبات خارجی و نهضت مشروطیت	"	ایران و تحولات جهانی در عصر قاجار (تا انقلاب مشروطیت)	"
تاریخ معاصر ایران	"	تاریخ تحولات سیاسی - اجتماعی ایران از انقلاب مشروطیت تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲	"
-		تاریخ تحولات سیاسی - اجتماعی ایران از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا سال ۱۳۶۸	"

فصل هشتم: باهم نگری و نتیجه گیری

دروس اختیاری (اصلی در برنامه قدیم): ۱۶ واحد (تمامی دروس ۲ واحدی هستند)

دروس برنامه پیشنهادی (جدید)			دروس برنامه قدیم	
توضیحات	نوع درس	نام درس	نوع درس	نام درس
قرار گرفتن دروس جدید در مقابل دروس قدیم در این جدول الزاماً به معنای جایگزینی آنها با یکدیگر نیست	نظری	روش شناسی مطالعات تاریخی	نظری	شناخت روش های تحقیق و سمینار
	نظری	نقد و بررسی متون تاریخی (ایران بعد از اسلام)	نظری	نقد و بررسی متون تاریخی
	نظری	زبان عربی با تکیه بر ترجمه متون تاریخی (۱)	نظری	زبان عربی (قرائت متون تاریخی به زبان عربی)
	نظری	زبان عربی با تکیه بر ترجمه متون تاریخی (۲)		
	نظری	زبان خارجی با تکیه بر ترجمه متون تاریخی (۱)	نظری	زبان خارجی با تکیه بر ترجمه متون تاریخی (۱)
	نظری	زبان خارجی با تکیه بر ترجمه متون تاریخی (۲)	نظری	زبان خارجی با تکیه بر ترجمه متون تاریخی (۲)
	نظری	زبان خارجی با تکیه بر ترجمه متون تاریخی (۳)		
	نظری-عملی	مطالعه کتیبه ها و اسناد و آشنایی با مراکز اسنادی	نظری	شناسایی و مطالعه اسناد و کتیبه ها
	نظری	مکاتب تاریخ نگاری (با تأکید بر تاریخ نگاری اسلامی - ایرانی)	نظری	فلسفه تاریخ
	نظری	تاریخ در دنیای مجازی (آشنایی با منابع مطالعاتی و ابزارهای پژوهشی و مهارت آموزی)	نظری	کلیات تاریخ ایران قبل از اسلام: بررسی مسائل اساسی تاریخ
	نظری	تاریخ خراسان در دوره اسلامی (سمینار)	نظری	کلیات تاریخ ایران بعد از اسلام: بررسی مسائل اساسی تاریخ
	نظری	تاریخ تحولات مرزهای ایران از دوره ساسانی تا دوره معاصر (سمینار)	نظری	بررسی جنبش های یک صد ساله اخیر (به طور خاص انقلاب اسلامی)
مباحث تاریخ فرهنگی و تمدنی ایران در درس های تخصصی به صورت محوری و همبسته با سایر تحولات تاریخی مدنظر			نظری	تاریخ تمدن و فرهنگ اسلامی (با تأکید بر تأثیر متقابل ایران و اسلام)

فصل هشتم: باهم نگری و نتیجه گیری

قرار گرفته است. همچنین درس های تخصصی تر در حوزه تاریخ تمدن همچون «تاریخ اقتصادی ایران» و «تاریخ هنر و معماری» پیش بینی شده است.				
شامل بازدید از مکان های تاریخی	نظری	تاریخ هنر و معماری در ایران بعد از اسلام (سمینار)		
	نظری - عملی	تاریخ در فیلم، سینما و تلویزیون		
	نظری-عملی	اصول و فنون آموزش تاریخ		-
	نظری-عملی	گردشگری تاریخی و راهنمایی موزه		-
	نظری	تاریخ آسیای مرکزی از ورود اسلام تا پایان قرن بیستم		
	نظری	تاریخ اقتصادی ایران در دوران بعد از اسلام (سمینار)		
تا سقف ۴ واحد برای گسترش مطالعات میان رشته ای	نظری	درس اختیاری از دیگر گروه های آموزشی با تأیید شورای گروه آموزشی تاریخ		-
	نظری - عملی	تاریخ کاربردی		-

*در همه موارد ۱ واحد نظری و ۱ واحد عملی (۴۸ ساعت در نیمسال)

۳-۸- پیشنهاد عمده ترین تغییرات در برنامه درسی بر مبنای مطالعات انجام شده

مطالعات انجام شده بر اساس تجربیات داخلی و جهانی ضرورت بازننگری در برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد «تاریخ ایران اسلامی» آشکار می کند. دوری گزیدن از تمرکز بر تاریخ صرف سیاسی - نظامی، توجه به مباحث تاریخ اجتماعی و فرهنگی - تمدنی و کاربردی و به روز کردن رشته مهم ترین محورهایی هستند که هم در تجربیات جهانی و هم در نظرخواهی از دانش آموختگان، استادان و کارفرمایان بازتاب یافته است. بر این اساس و با توجه به مقتضیات تاریخی - فرهنگی ایران و امکانات اجرایی تغییرات در سه سطح (۱) اصلاح عناوین، سرفصل ها و منابع دروس موجود، (۲) ادغام دروس و (۳) حذف برخی دروس موجود و ارائه دروس جدید (کاربردی) مدنظر قرار گرفته است. همچنین برای افزایش توانمندی پژوهشی و ارائه علمی دانشجویان چند درس «سمینار» نیز پیش بینی شده است.

